

L'entorn numismàtic de Joan Vilaret*

JOAN VILARET I MONFORT

He estat invitat a presentar un nou llibre del Dr. Miquel Crusafont, president de la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics. Si aquest llibre fos un tractat sobre unes monedes determinades, estudiades des del punt de vista històric o econòmic, o una recerca sobre una part o el conjunt de la numismàtica catalana, l'encàrrec no se m'hauria d'haver encomanat, ja que evidentment no em tinc ni per historiador ni per economista, ni tinc la pretensió d'acostar-me a cap d'aquests prestigiosos títols. Però cal precisar que aquest llibre no vol ésser un tractat, ni una història econòmica, sinó solament un catàleg, és a dir, un llistat, un resum, una relació de monedes. I és per això que es deu haver pensat en mi, amb l'única legitimitat que prové del meu caràcter de col·leccionista i precisament de monedes catalanes. I és que aquesta ha estat la modesta tasca complementària de la meua vida. I sóc present avui en aquesta sala no només a títol personal (que seria una petita titulatura), sinó també com a membre d'una junta social que representa un bon nombre de col·leccionistes com jo, colpits d'uns sentiments semblants, dins de la Secció Numismàtica del Cercle Filatèlic i Numismàtic de Barcelona, la quasi centenària entitat barcelonina compromesa amb el foment, la divulgació i l'estudi de tots els caires relacionats amb el col·leccionisme de segells i de monedes.

Les col·leccions, com totes les coses de la naturalesa, neixen, prosperen i es desfan quan arriba el seu moment. Algunes es dispersen i contribueixen a l'in-

* Nota editorial: Aquest text correspon al parlament que feu Joan Vilaret com a presentació del llibre de M. Crusafont, *Catàleg General de la Moneda Catalana* el 15 de desembre del 2009 a l'Institut d'Estudis Catalans, però ens ha semblat interessant de reproduir-lo per la gran quantitat d'informació que ens aporta sobre la seva vida al Cercle Filatèlic i Numismàtic de Barcelona i el mon numismàtic del seu temps, per la seva visió d'aquest món i pel seu estil característic que ens aproxima a la seva singular personalitat, al seu verb florit i a la seva àmplia cultura.

S'han suprimit de la versió original una part inicial que es referia a l'actuació de M. Crusafont al Cercle i una altra de final en que s'estenia més en el comentari del llibre, atès que l'objectiu actual de la reproducció del text té una altra intencionalitat.

crement d'altres col·leccions, i altres ingressen en museus més o menys públics on són exhibides amb ben lloables finalitats pedagògiques o de recerca, o romanen enterrades en un gran somni improductiu. El col·leccionista manté a través de les monedes una presència emotiva de la història que les ha originades. Són petits monuments que no són reproduccions, sinó objectes autèntics que responen sense intermediaris a un passat més o menys remot. Les monedes no són succedanis, sinó testimonis vàlids i gens manipulats, i per això potser els més adequats per a conèixer el passat amb millors garanties de veritat i fidelitat. En les monedes catalanes, el passat a què em refereixo és la nostra Catalunya, que es desplega gloriosa o dissortada en més de mil anys d'existència històrica.

Aquest és l'esperit de la nostra Secció Numismàtica, que té l'honor de comptar entre els seus socis l'amic Miquel Crusafont. El Cercle Filatèlic i Numismàtic ha tingut, de manera continuada i preferent, molta relació amb la moneda catalana. Al caliu de la nostra ja veterana Secció Numismàtica han prosperat moltes col·leccions que han centrat llur atenció en les monedes del nostre país i han pogut iniciar-se aprofitant la cada vegada més extensa biblioteca i la relació selectiva amb persones experimentades i coneixedores de la manera com cal enfocar una col·lecció de moneda catalana des del començament. És sabut que la Secció fou l'encarregada de dispersar, per mitjà de subhasta, aquella col·lecció que havia format el culte i dinàmic president Josep Vila Sivill, de tan grata recordança. La col·lecció era extensa i ben orientada, atenta a les conservacions i claferta d'exemplars que la feien, segons opinió general, una de les primeres en importància de les que en aquell moment existien a Catalunya, tant des del punt de vista quantitatiu com per una qualitat i raresa molt difícils d'igualar i, encara més, de superar. La venda va constituir un èxit ressonant, però va deixar un rastre encara més memorable perquè fou l'origen d'un llibre que el nostre secretari Antoni Badia i Torres volgué projectar en homenatge a la figura de Josep Vila Sivill, centrat en els croats catalans que formaven la part més destacada d'aquella col·lecció. Però Badia encara volgué amplificar el seu objectiu donant entrada al catàleg que preparava a aquells croats que representaven novetats o simples variants i que es guardaven a les col·leccions de moneda catalana, fossin principals o humils. El catàleg de Badia tenia certes pretensions de Corpus. Així, va poder visitar exhaustivament el Gabinet Numismàtic de Catalunya, el Museu Puig de Perpinyà, aleshores dirigit per Víctor Lafont, i el monetari del Museu Episcopal de Vic, dirigit pel Dr. Junyent. Entre l'aplec de croats de les col·leccions que va examinar, va destacar com una sorpresa la importància del recull de mossèn Valentí Santamaria de Manresa, sobretot pels croats de Pere III que havia encunyat en moltes emissions durant el seu llarg regnat, el més llarg de la nostra Corona. El llibre de Badia, ben treballat i amb l'encert d'incloure una reproducció fotogràfica dels més de mil exemplars relacionats, va tenir una magnífica

acollida que va satisfer plenament el seu autor. Com a novetat més important, el llibre assenyalava per primera vegada el croat lleidatà de Pere de Portugal, encara que reproduït a través de la seva empremta, lliurada pel col·leccionista Puigdollers quan encara era posseïdor de l'únic exemplar conegut d'aquella moneda. Recordo amb enyorança amb quina il·lusió Badia va portar el volum ja acabat al Museu Puig de Perpinyà en companyia de Leandre Villaronga, del meu germà Miquel i de mi mateix. Va resultar també molt emotiva l'excursió que es va organitzar per oferir el llibre al monestir de Poblet.

L'èxit d'aquest catàleg patrocinat per la nostra Secció va infondre confiança als qui en aquell moment constituïem la Junta encapçalada per Joan Almirall i Barril. Aquesta confiança va derivar en la fundació de la revista *Acta Numismàtica*, batejada amb aquest nom per Felip Mateu Llopis i que fou dirigida per Leandre Villaronga. Després d'una dècada d'aparèixer sota els auspicis de la Secció Numismàtica del Cercle, va passar a ser, en amistós conveni, l'òrgan anual de la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, i es manifesta encara cada any amb vitalitat i entusiasme creixents sota la direcció de Miquel Crusafont. Per a ell, *Acta Numismàtica* ha estat el gran instrument per a donar a conèixer moltes monedes que abans no eren en els catàlegs i per manifestar les seves visions renovadores de les monedes catalanes. I a les seves planes s'hi ha donat entrada ben generosament als qui hi han tingut alguna cosa a dir, tant de casa com de fora. *Acta Numismàtica* és una revista coneguda i valorada a tot Europa. L'accés de Miquel Crusafont a *Acta Numismàtica* fou més aviat matiner. Hi trobem el seu primer escrit al volum 4 corresponent a l'any 1974. Però abans d'acostar-nos a la gran producció del nostre amic, permeteu-me unes senzilles pinzellades sobre certs aspectes del col·leccionisme de monedes catalanes entre els anys 50 i 70 del segle passat.

Vaig tenir ocasió encara de visitar a Palamós la col·lecció d'Enric Vincke, bon amic del meu avi. Vaig ésser rebut amb molta amabilitat en la bonica mansió que habitava a la carretera de Sant Feliu. Presidia la sala principal un fastuós trofeu que havia guanyat a l'exposició de Terrassa celebrada poc abans. Aquella col·lecció era imponent, però les monedes catalanes, avui propietat de la Caixa de Sabadell, no eren més que una part de la col·lecció que comprenia les monedes antigues i totes les de la monarquia espanyola. Vincke era un distingit client de la casa Calicó, que li havia servit peces espectaculars. Jo no vaig treure gaire benefici d'aquella visita perquè només passava les beceroles de la numismàtica i els meus coneixements eren de principiant.

Ara fa cinquanta anys, el panorama de les monedes comtals catalanes es presentava ben fosc. Era molt difícil col·leccionar aquestes monedes per la senzilla raó que mancava material. Com a monedes més disponibles, es comptava amb els diners i òbols de Gaufred III del Rosselló mercès a algunes troballes importants. Jo recordo una subhasta que es va celebrar a Brussel·les d'un centenar

de monedes d'aquest comte a la qual vaig ésser present, però no vaig tenir la fortuna que se m'adjudiqués cap lot per la quasi obstrucció que féu una coneguda casa de París. Tampoc eren difícils les darreres emissions del comtat d'Urgell i encara més fàcils de trobar els diners i divisors atribuïts als Ramon Berenguer III i IV de Barcelona, probablement procedents de la troballa de 17.000 d'aquestes monedes a la Mare de Déu del Coll. Cal remarcar que en la col·lecció Soler Cabot, dispersada a Basilea, les monedes comtals eren gairebé absents. La moneda comtal obtingué una notable revifalla quan uns pagesos d'Urgell introduïren al mercat numismàtic de Barcelona els diners de Ponç de Cabrera, fins llavors de mal trobar. Fou com una nova entrada dels Segadors, però aquesta vegada només numismàtica. Es varen escampar dotzenes d'aquells diners, que eren d'excel·lent conservació i comprenien les dues varietats URGELLENSIS i URGELLESIS. Això passava a començaments dels anys seixanta i des de llavors la possibilitat de fer-se amb monedes del comtat d'Urgell no ha fet més que prosperar.

Els croats de Barcelona figuraven més fàcilment a les col·leccions, amb l'excepció ben coneguda dels emesos per Pere el Gran, que en aquells temps, igual que ara mateix, eren molt complicats d'adquirir. Eren comuns també els rals de Sardenya i els pirrals de Sicília, que eren portats normalment pels numismàtics que viatjaven a Itàlia. Les monedes de coure dels Àustries ja havien esdevingut molt corrents i els col·leccionistes es podien dedicar a introduir en llurs cartrons les més insignificants variants que presenten, amb un detallisme moltes vegades exagerat. Hi havia com a peces emblemàtiques, a més de les ja citades, el gros de Montpeller de Jaume I; el diner episcopal dels bous d'Ausona, que es considerava la peça més bonica del romànic monetari; els coronats perpinyanesos de curs general de Joan I i Martí l'Humà; i els dos croats de les guerres del segle XV, a nom d'Enric de Castella i de Pere de Portugal. De la Guerra dels Segadors només eren corrents, pel que fa a l'argent, les monedes emeses per la ciutat de Barcelona. Va ser causa de molta emoció el descobriment dels cinc sous de Camprodon, que pel fet de ser peça única només l'ha pogut estotjar una sola col·lecció. En canvi, les monedes d'aram eren corrents en llur majoria, algunes es consideraven escasses, i finalment hi havia el diner de sant Patllari de Camprodon, el sisè de Sanaüja i el diner d'Olot a nom de Lluís de França, la presència dels quals, a les col·leccions, era ben difícil. Cal assenyalar que encara no havia aparegut el diner de Lleida. Dels florins se'n parlava poc perquè llur condició de monedes grogues determinava que entressin a les col·leccions de manera vergonyant, ja que durant el règim dictatorial mai no es va saber de manera clara si col·leccionar-ne era cosa lícita o contravenia les normes d'aquella administració.

Jo recordo amb complaença que quan vaig voler il·lustrar les meves inquietuds numismàtiques, i encara la meva llibreria era mancada de llibres fonamentals, em va servir eficaçment l'exposició de moneda, i particularment catalana, que ofería

el Gabinet Numismàtic de Catalunya. L'exposició era àmplia i molt luxosament presentada, i tot es devia a l'admirable zel del professor Amorós, autor així mateix d'alguns coneguts opuscles. Recordo que, com a mesura de seguretat, el Dr. Amorós posava al davant de les peces exhibides la paraula "reproducció". Algú podia admetre que eren reproduccions molt ben fetes, però la realitat era que es tractava de peces ben autèntiques i la indicació només s'havia de veure com un intent dissuasiu de possibles sostraccions. Es necessitaven llibres orientatius. Hom disposava d'alguns tractats importants, però que no eren posats al dia. L'obra de Josep Salat, publicada el 1818, té certament el mèrit d'haver estat el pioner en l'estudi de la moneda catalana, però no crec pas que fos gaire consultat pels col·leccionistes, que topaven amb aquells dibuixos que semblaven falsificacions i amb làmines on faltaven moltes emissions monetàries catalanes. El llibre d'Aloiss Heiss era consultat amb més seguretat, però ja sabem que el tema català no era pas la seva preferència i ensems patia del mal dels dibuixos que no sempre tenien la qualitat deguda. El catàleg de la col·lecció Vidal-Quadras prestà molta utilitat a la numismàtica pel fet de publicar monedes de gran raresa que només es trobaven en poder de l'insigne col·leccionista. I així arribem a la gran obra de Joaquim Botet i Sisó, apareguda entre els anys 1909 i 1911, quan encara era ben recent la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans, i que s'exhaurí ben ràpidament perquè fou adquirida pel món catalanista, encara que no fos numismàtic. Aquesta obra immensa i modelica com a treball científic, col·locà la numismàtica catalana a la capçalera de la numismàtica europea que disposava de grans llibres com el Heiss, el Teixeira d'Aragao o el Poey d'Avant, tots ells encara de gran prestigi però antiquats pel pas del temps. Finalment, amb el Botet les col·leccions de moneda catalana podrien tenir el guiatge que necessitaven, però el llibre no es trobava fàcilment per la ràpida desaparició de tota l'edició. Recordo que els primers contactes que vaig tenir amb el Botet hagueren de ser a la Biblioteca de Catalunya, fins que me'n va ser possible l'adquisició en una oportuna subhasta del Cercle. L'aparició del catàleg de Badia representà un bon ajut per a les col·leccions de croats, i el llibre de Rodolfo Spahr sobre les monedes de Sicília fou decisiu per a poder classificar amb seguretat els pirrals i altres monedes ben catalanes d'aquella gran illa mediterrània. Aquest darrer llibre omplí un buit de molta fondària perquè el *Corpus Nummorum Italico-rum* havia deixat de publicar-se a despeses de la Guerra Mundial, quan encara no havia sortit el volum de Sicília, fonamentat en la col·lecció reial italiana i el complement d'altres aportacions. Anys més tard, vingué la catalogació de les monedes de Sardenya a càrrec del professor Piras, per bé que aleshores ja disposàvem d'un volum del *Corpus* que les descrivia i fotografiava. Aquesta era més o menys la situació literària de la numismàtica catalana al cap de seixanta anys de l'aparició del Botet, on caldria afegir algunes obres de Pellicer, Goig, Calicó i Mateu Llopis. S'imposava una renovació i aquí la teniu.

L'entrada de Miquel Crusafont als estudis i investigacions de la numismàtica catalana ha estat com un vent de tramuntana que ha arribat als racons més amagats, perquè ha bufat per tot arreu i ha aconseguit de remoure tot allò que demanava aquesta renovació. En primer lloc, em cal destacar el respecte que ha sentit sempre per la figura de Joaquim Botet i Sisó, i no solament s'ha manifestat admirador de la gran obra del mestre, sinó que ens ha donat un profund estudi de la personalitat de l'il·lustre gironí amb la publicació de la seva bibliografia, tan revessa de reconstruir, afegint amb la seva obra esparsa, de mal consultar, un esplèndid quart volum de *Les monedes catalanes*. Però si el lapse de temps passat ha obligat a la revisió de l'obra de Botet o a esmenar-la o contradir-la, també ho ha fet decididament.

La moneda comtal catalana ha estat estudiada exhaustivament amb la publicació per Anna Maria Balaguer del seu magnífic tractat, però cal dir que moltes de les incorporacions de novetats d'aquestes venerables monedes foren possibles gràcies a les descobertes, normalment publicades a *Acta Numismàtica*, que havia fet Miquel Crusafont. El material nou acumulat afecta quasi tots els comtats però principalment Barcelona, el Rosselló, Empúries i Urgell, i aquest darrer ben espectacularment. El col·leccionisme de moneda comtal, amb la inestimable tutela de l'obra de Balaguer i amb la descoberta de material abundant que sol ésser ofert en subhastes comercials molt ben preparades, ha pogut desenrotllar-se de manera eficient. Els diners i òbols de Guerau de Cabrera, i encara més els emesos per la comtessa Aurembiaix, han tingut entrada en moltes col·leccions. Cosa semblant podríem afirmar del numerari del comtat d'Empúries, desmentint amb llur reiterada presència aquell lament de Pella i Forgas quan a la seva *Història de l'Empordà* al·ludia a unes raríssimes monedes que només podien ésser vistes al Museu Britànic. En canvi, les monedes de Besalú s'han mantingut força esquerpes, cosa que també es pot afirmar de les monedes episcopals de Vic i de Girona. La gran troballa de monedes barcelonines del segle XI a Òrrius, estudiada per Crusafont i Balaguer, va fer ofrena a la numismàtica de Barcelona de tres peces desconegudes de Berenguer Ramon I i, tal com expressa Crusafont, pot considerar-se un gran premi fortuït a tota la seva labor d'investigació. Però jo hi afegiria que no va poder ésser una festa pel col·leccionisme català, que quedà decebut per la retenció de totes aquelles dues-centes interessantíssimes monedes de part del poder públic. Em sembla que, sense cap minva per a la recerca i ampliació dels coneixements, calia que algunes de les peces dobles, com era el cas de la majoria, fossin dispersades a través de subhasta o qualsevol altre mitjà, permetent als nostres col·leccionistes i comerciants una participació il·lusionada en el gran festí numismàtic. Quan a la muralla de Carcassona es trobaren aquelles monedes gairebé desconegudes de Ramon Trencavell, entre la muralla i el museu, em sembla que intencionadament en van caure algunes que ara són el goig de col·leccions afortunades.

La Numismàtica Catalano-Aragonesa va ésser una esplèndida aportació a l'estudi de la nostra numismàtica medieval amb la circumstància de veure que no es circumscriu a la Catalunya estricta, sinó que abraça tots els Països Catalans i també els territoris de l'expansió catalana, encara que siguin de llengua diferent. El col·leccionisme català va rebre aquest llibre amb sorpresa i admiració i n'ha fet el principal referent, sobretot després del practiquíssim resum que el va seguir i que ha esdevingut, en el llenguatge corrent, el "Crusafont" per excel·lència. El tema del florí hi és generosament abordat. La majoria dels col·leccionistes consideraven que aquella preciosa moneda de caràcter confederal ja tenia la problemàtica resolta. Miquel Crusafont, contràriament, va creure que allò que els col·leccionistes donaven per bo no era més que una classificació provisional que s'havia de revisar en profunditat. Així, l'any 1996 va escriure tot un llibre sobre el nostre florí. Va tenir la col·laboració de Rafel Comes, a qui deu tantes valuoses aportacions la numismàtica descriptiva catalana. Comes va redactar un acuradíssim catàleg dels florins, arribant a censar-ne 137 de diferents. Aquest gran treball de Crusafont marca una senya molt alta dins la numismàtica nostra i encara no ha assolit la difusió que es mereix. Les novetats de Crusafont al florí són de tothom reconegudes. Comencem pel títol. Calia dir-ne florí català perquè molt majoritàriament es batia als Països Catalans i només per excepció a Saragossa. Des de l'aparició del llibre de Crusafont i Comes, els florins dels nostres reis es coneixeran com a florins catalans, desafiant una inèrcia històrica inexacta. Qüestió de noms, diria en Joan Fuster. Però els noms són elements de la llengua i aquesta és el principal patrimoni de Catalunya. Crusafont ha pogut establir també que l'introduïdor del florí català no va pas ésser Pere III, com s'havia acceptat sempre, sinó Jaume terç de Mallorca. Ara podem parlar de florins d'Enric i de peces batudes a la ciutat de Girona. Distingeix les marques de taller de les d'emissió i interpreta aquell vuitanta per cent de les marques que encara esperaven ésser resoltes. En fixa la cronologia i dona els noms dels responsables de les emissions, i arriba gairebé al final d'aquell camí que també havien emprés Campaner i Botet però que hagueren d'abandonar per falta de dades en el temps que varen publicar llurs meritoris llibres. Ja comprenc que hauria de parlar molt més d'aquest llibre del florí, perquè el tema és inesgotable, però renuncio a allargar-me més en aspectes que el vostre esperit col·leccionista posarà de relleu molt millor.

Un altre llibre destacat de Miquel Crusafont és el dedicat a les monedes locals catalanes. Era una matèria que només s'havia iniciat. L'extraordinari interès de l'obra rau en l'atribució de monedatge a moltes viles desconegudes en aquest aspecte i també en la divisió de les monedes locals en municipals i eclesiàstiques que mai ningú no havia gosat fer de manera clara i global. És un llibre molt consultat pels col·leccionistes de pellofes perquè és l'únic referent que

existeix sobre la totalitat d'aquestes petites monedes tan catalanes. I tractant d'aquest llibre, relacionaré altra vegada una investigació de Miquel Crusafont que em va impressionar molt i que demostra el seu original sistema de treballar, que fa cas de totes les dades que se li presenten, les valora i sovint arriba a resultats sorprenents. Fa molts anys, vaig adquirir a Figueres una petita moneda on, en una cara, hi havia com a contramarca l'escut català i, en l'altra, els vairs de Girona. Immediatament, vaig mirar el que en deia Botet i Sisó que, efectivament, en publicava un dibuix semblant i l'atribuïa a la ciutat de Girona, que l'hauria batut en temps del rei Ferran el Catòlic. Però la cosa no quedava gaire clara perquè no acabava d'encaixar amb les monedes emeses per aquesta ciutat i perquè semblava contramarcada sobre el cospell d'un rocabertí dels que s'emeteren en el regnat de Joan II. Botet i Sisó no n'oferia pas la fotografia, acontentant-se d'un dibuix més aviat barroer tret de les làmines del segon volum d'Alois Heiss. Era el número 474 de *Les monedes catalanes*. D'aquesta estranya peça, en Botet ens informa que no se n'ha trobat cap indici a la documentació gironina de l'època, tot i haver-la examinat exhaustivament, i en descarrega la responsabilitat als jurats de Girona, que haurien actuat amb precipitació, moguts per l'afany de convertir en senyals, per mitjà de contramarques, els vells diners rocabertins. La peça va dormir el son de l'oblit en els meus cartrons verds una vintena d'anys. Durant aquest període, no en vaig examinar cap més ni meva ni dels meus amics amb un mínim de retirança. Vaig pensar que la meva classificació ja era correcta. Els vairs que s'hi veien determinaven l'atribució a Girona i, a més, això quedava confirmat per l'autoritat de Botet i Sisó. Entretant, el mestre Lluís Esteva i Cruaïñas, des que s'havia jubilat de la docència, treballava amb un coratge propi d'anys més joves per a esbrinar fins on podia el ric pretèrit de Sant Feliu de Guíxols, tant la història medieval com la moderna, sense oblidar la prehistòria, aprofitant la riquesa megalítica de les veïnes muntanyes de les Gavarres. Un dels llibres més interessants del mestre Esteva és el que es refereix a l'escut de Sant Feliu de Guíxols. Tradicionalment, les armes de la vella ciutat marinera constaven de quatre quarters. Al primer, hom hi veia les barres catalanes, cosa corrent a les poblacions del Principat. A la banda de baix oposada, hi havia una representació de les onades del mar amb la mola que serví de martiri a sant Feliu Africà i, a més, una palma, mentre que els altres dos quarters tenien una senzilla creu cada un, com a Barcelona, que aneu a saber què significaven. Lluís Esteva va examinar detingudament els antics escuts de la vila que s'han conservat i molt especialment el de finals del segle XIV, que fou esculpit en la segona clau de volta de la nau gòtica de l'església del monestir benedictí, actualment dedicada a parròquia. El senyor Esteva va observar-hi les ones del mar, però no la mola ni la palma del màrtir sant Feliu, patró de la vila. Ho va confrontar amb els altres escuts de l'època i en va deduir que el mar i la mola eren propis de les

armes del monestir, però que l'escut de la vila era cosa diferent, i que les ones que s'hi veien res tenien a veure amb la mar salada, sinó que ben clarament eren els mateixos vairs de la ciutat de Girona i l'assumpte quedava jurídicament ben explicat perquè Sant Feliu de Guíxols es considerava carrer d'aquella ciutat, els ciutadans de la qual gaudien dels mateixos drets i privilegis. Feia poc que Miquel Crusafont havia aconseguit una moneda sensiblement igual a la que jo guardava des de feia tants anys. Quan va saber per l'estudi del mestre que els vairs no eren cosa exclusiva de Girona, va posar en funcionament el seu instint numismàtic i va arribar a la conclusió que la moneda de les barres i dels vairs no era pas de la ciutat de Girona, sinó que es podia identificar com el diner guixolenc batut en ús de la llicència de l'infant Enric, lloctinent del rei Catòlic, de l'any 1484, pressentit documentalment però no identificat per Botet. Això quedà plenament confirmat quan va aconseguir, a banda i banda de l'escut, de llegir-hi les lletres S i F, ben indicatives de Sant Feliu segons la sigil·lografia de Ferran de Segarra. Sant Feliu de Guíxols havia recuperat el seu diner del segle XV gràcies a la prodigiosa intuïció de Miquel Crusafont i a mi, com a guixolenc, em va semblar com si afe-gís una arcada a la Porta Ferrada o la Torre del Fum llencés més enlaire els seus merlets.

Cal que esmenti el volum sobre la Guerra dels Segadors, amb la col·laboració documental de Xavier Sanahuja, que recull aquelles emissions monetàries tan grates als nostres col·leccionistes. Pel que fa a l'argent, és un veritable corpus, i l'aram aplega també totes les emissions produïdes. No puc ni tan solament resumir aquest llibre del 2001 tan esperat i ben acollit. I tampoc puc deixar enrere la monumental obra sobre les medalles catalanes, que és el primer llibre dedicat a la medallística dels Països Catalans que existeix i que, des de l'any 2006, fa que no ens sentim orfes d'acompanyament literari en el conreu d'aquesta noble especialitat que també pertany a la numismàtica.

Ben segur que em deixo moltíssims aspectes dels estudis numismàtics de Miquel Crusafont. M'és impossible afrontar-me a tots. S'haurien de buidar totes les *Actes Numismàtiques* i moltes altres revistes catalanes, hispàniques i universals, cosa que no és a l'abast de qui us parla per raó de senectut. Les obres dedicades a la moneda solen portar al final un catàleg detallat de les monedes estudiades. Paradoxalment, són les primeres que consulta el col·leccionista interessat a veure com són tractades les monedes del seu monetari. El col·leccionista demana catàlegs i Miquel Crusafont els hi ha servit en profusió en tota la seva obra, que és d'una extensió que esborrona. El catàleg Crusafont que ara apareix és la conseqüència d'uns antics treballs molt ben preparats i que els col·leccionistes ja són avesats a consultar. Però en relació a la moneda catalana, eren només treballs parcials. Ara, el nou catàleg Crusafont comprèn la totalitat dels Països Catalans i de llur producció monetària.